

Avajaispuhe Kotikielen Seuran vuosikokouksessa 1949.

Viime vuosi, järjestyksessä 73:s Kotikielen Seuran olemassaolon aikana, on maamme kulttuurielämässä nähnyt tapahtuvan yllättävän paljon sellaista, mikä on myös tämän seuran tarkoitusperien kannalta todettava arvokkaihin saavutuksiin kuuluvaksi.

Rauhanomaisiin oloihin siirtymisen yhtenä merkkinä voidaan pitää sitä, että maamme äidinkielenopettajat ovat 10 vuotta kestäneen väliajan jälkeen taas kokoontuneet yhteisille esitelmä- ja neuvottelupäiville. Seuramme aikakauslehdellä on ollut jälleen tilaisuus julkaista näiden kokousten pöytäkirjat esitelmineen ja täten ikäänkuin lähentää nykyistä seuraamme sen entisiin, pitkin maata hajaantuneisiin jäseniin. Äskettäin perustetun Äidinkielenopettajain Liiton piirissä on keskusteltu siitä, että olisi muutenkin pyrittävä saamaan entistä enemmän kosketusta Virittäjän ja maamme suomenkielenopettajien kesken. Virittäjän toimitus onkin puolestaan suostuvainen esim. siihen, että lehteen voidaan perustaa erityinen

osasto käytännöllisten äidinkielenopetusopillisten kysymysten käsittelyä varten.

Viime vuoden tapahtumista on edelleen syytä palauttaa mieleen, että valtion ylläpitämä Suomen Akatemia on päässyt aloittamaan toimintansa, että suomalais-ugrilainen kielentutkimus on saanut siihen edustajansa ja että akatemialle on myönnetty määräraha yleisön käytettäväksi tarkoitettua kielitoimistoa varten. Täten on toteutettu suunnitelma, joka muodossa tai toisessa on jo monta vuosikymmentä ollut julkisen keskustelun alaisena — sangen kiinteästi esim. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 50-vuotisjuhlan yhteydessä 68 vuotta sitten. Kotikielen Seuran taholla on tietenkin pidetty erinomaisen ilahduttavana, että professori Yrjö Heikki Toivonen on akatemian jäseneksi nimitettynä päässyt keskittymään koko kansallisen kulttuurimme kannalta tärkeän etymologisen sanakirjan valmistelutyöhönsä. Suurenmoista edistysaskelta suomen kielen käytännöllisen huollon ja viljelyn kannalta merkitsee akatemian kielitoimiston perustaminen. Kuten muistetaan, toimisto pääsi alkamaan työnsä kuluvan vuoden helmikuun 1. päivänä, toistaiseksi väliaikaisessa muodossa, johtajanaan SKS:n vastaavassa laitoksessa vv. 1945—47 ansioitunut kielenhuoltomiehemme maisteri Hannes Teppo sekä hänen tukenaan kielilautakunta, jonka puheenjohtajana toimii prof. Martti Rapola. Kun on ryhtytty toimenpiteisiin akatemian kielitoimiston saattamiseksi vakinaiselle kannalle vuoden 1950 alusta, lienee sen tapahduttua aihetta vuoden päästä palata uudelleen tähän asiaan.

Prof. Toivosen siirryttyä akatemian jäseneksi joutui hänen oppituo- linsa Helsingin yliopistossa avoimeksi, ja muutama viikko sitten on, kuten tunnettua, suomalais-ugrilaisen kielitieteen vakinaiseksi edustajaksi valtionyliopistoomme nimitetty turkulainen prof. Paavo Ravila, mies, jonka siirtyminen tänne merkitsee suomalaisen kielentutkimuksen aseman ilahduttavaa vahvistumista pääkaupungissamme, nimenomaan myös täläisissä kielitieteellisissä seuroissa. Mielihyvin on niinkään todettava, että puolisoista vuotta avoimena ollut suomalaisen ja vertailevan kansanrunoudentutkimuksen professuuri viime kuussa on jälleen vakinaisesti täytetty ja että viran haltijaksi on saatu sekä tutkijana että folkloristisen keruutyön organisaattorina jo kauan tunnettu mies, prof. Martti Haavio.

Yliopistoasioista puhuttaessa on paikallaan kiinnittää huomiota siihenkin kansallisten tieteidemme opetusvoimien lisääntymiseen, jota harvinaisen lukuisien uusien dosenttien nimittäminen todistaa. Vuoden kuluessa meille on saatu kokonaista kolme suomen kielen dosenttia: tohtorit R. E. Nirvi ja Veikko Ruoppila Helsinkiin sekä Turkuun tohtori Eeva Lindén — ensimmäinen suomalais-ugrilaisen kielitieteen alan akateeminen naisedustaja maassamme (ei kuitenkaan koko maailmassa, sillä Budapestin yliopistossa on jo useita vuosia toiminut suom.-ugr. kielten dosenttina tri Irene Sebestyén-Németh). Edelleen on mainittava, että Helsingin yliopisto on viime vuoden lopulla saanut itämerensuomalaisen paikannimistöntutkimuksen dosentin, ensimmäisen laatuaan, tri Viljo Nissilän, ja että myös kansanrunoudentutkimukselle on nimitetty toinen dosentti vähän aikaisemmin nimitetyn dos. Elsa Enäjärvi-Haavion jälkeen, nim. tri Jouko Hautala.

Vieläkin hiukan viipyäksemme yliopistoasioissa on mielihyvin todettava, että Helsingin yliopiston suomen kielen apulainen tri Lauri Posti on kuluvan lukuvuoden ajan edustamassa kielentutkimustamme Amerikassa, johon hänet kutsuttiin vierailevaksi suom.-ugr. kielitieteen luennoitsijaksi Indianan valtion yliopistoon Bloomingtoniin (siellä edellisenä vuonna vierailleen ruotsalaisen prof. Björn Collinderin jälkeen). On syytä uskoa, että tri Postin vierailu on positiivisesti vaikuttava Yhdysvaltain ja Suomen kielentutkijain keskinäisiin suhteisiin, jotka näihin asti ovat valitettavasti olleet melkein olemattomat ja joissa suhteissa meidän, väkilukumme vähäisyydestä huolimatta, ei suinkaan tarvinne jäädä vain vastaanottavaksi puoleksi. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Indianan yliopiston taholta on tarjouduttu järjestämään stipendi jollekin nuorelle suomalaiselle kielentutkijalle tai kansatieteilijälle, joka haluaisi siellä tutustua Amerikan ns. intiaanikansojen kielten ja kulttuurien tutkimukseen. Olisi toivottavaa, että lähivuosina joku kieli- tai kansatieteelliset perusopintonsa täällä suorittanut ja englannin kieltä taitava suomalainen käyttäisi hyväkseen tätä tarjousta. »Uudelta mantereelta» saatavan vertailuaineiston hankkimisella meikäläiselle runsaalle euraasialaiselle etnologiselle aineistolle voisi varmaan olla tutkimuksellemme avartava ja hedelmöittävä vaikutuksensa. — Suomalaisen kulttuurin harrastuksen lissääntymistä — tai ehkä olisi parempi sanoa: heräämistä — anglosaksisessa maailmassa todistaa osaltaan sekin seikka, että Lontoon yliopiston Hullissa toimivaan »college'iin» on viime syksynä perustettu suomen kielen tieteellisen ja käytännöllisen luennoitsijan virka. Tätä tointa, johon ei vielä ole saatu vakinaista haltijaa, hoitaa kulvana lukukautena väliaikaisesti maisteri Eija Laanti, entinen »Suomen suku» -tutkimuslaitoksen amanuenssi.

Siirtyäksemme katsahtamaan, mitä on saatu aikaan julkaisutyön alalla, mainittakoon ensiksi, että tänä päivänä, Kotikielen Seuran vuosipäivänä ja suomen kielen akateemisen edustuksen merkkipäivänä, on saanut liseniaattikirjansa uusin suomen kielen tohtorimme Paavo Siro, jonka väitöskirja »Puhumista merkitsevät verbit itämerensuomalaisissa kielissä» tarkastettiin viisi päivää sitten. Viime vuoden lopulla tri Siro sai painosta julkaistuksi Heikki Paasosen keräämistä aineksista toimittamansa parisatasivuisen itätšeremissin sanakirjan (Osttscheremissisches Wörterbuch), jonka toimitustyötä varten hän on harjoittanut tšeremissin kielen opintoja mm. Unkarissa tri Ödön Beken johdolla. — Prof. Aarni Penttilältä ilmestyi I osana laajaksi suunnitellusta suomen kieliopista »Suomen kielen äänne- ja oikeinkirjoitusoppi», alallaan kaikkia tähänastisia perusteellisempi. Koko tämän mielenkiintoisen ja kauan odotetun teoksen valmistuminen tapahtunee vielä ensi lukuvuoden kuluessa. — Järjestettyjä laajahkoja ainesjulkaisuja Suomen kansanomaisen kulttuurin alalta ovat pääasiallisesti dos. R. E. Nirvin toimittama »Suomen kansan sananparsikirja», joka sisältää valikoiman murreasuisia sananparsia eri osista kielemme aluetta, ja dos. Jouko Hautalan toimittama komea, noin 500-sivuinen »Vanhat merkkipäivät»-niminen kokoelma kansamme perinnäistä kalenteritietoutta, teos, joka kuuluu osana SKS:n suureksi suunniteltuun julkaisusarjaan »Suomen kansan henkinen perintö». — Merkkiteos alallaan on prof. Uno Harvan niinikään noin puolituhatsivuinen yleisesitys »Suomalaisen muinaisusko», joka melkoiselta osalta perustuu julkaisematto-

miin SKS:n ja Sanakirjasäätiön arkistojen aineskokoelmiin. — Vuosikymmenien aikana suoritettuihin esitöihin pohjautuu tri T. I. Itkosen 2-osainen suurteos »Suomen lappalaiset vuoteen 1945», tärkein yleisesitys mitä Suomen lappalaisista milloinkaan on kirjoitettu. Tri Itkosen teoksella, jonka arvoa lisää se harvinainen seikka, että tekijä on yhtä perinpohjainen lapin kielen kuin lappalaisen kansankulttuurinkin tuntija, on merkityksensä myös suomalaisen kansankulttuurin ja Suomen asutushistorian tutkimukselle. — Viimeiseksi tässä jo tällaisenaankin rikkaassa luettelossa olen jättänyt ehkä merkillisimmän ja suuritöisimmän kaikista, Kustaa Fredrik Karjalaisen ostjakin sanakirjan, jonka prof. Y. H. Toivonen on erinomaista pieteettiä osoittaen toimittanut painosta. En luule liioiteltavan, jos väitetään, että tämä 1200-sivuinen »Ostjakisches wörterbuch» on maineikkaan suomalaisen kielitieteen kaikista uljaimpia aikaansaannoksia. Viime vuonna tuli kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun silloinen maisteri Karjalainen, kajaanilaisen sahatyöläisen poika, joka oli jo sitkeästi harjoitellut kielitieteellistä keräystekniikkaa kootessaan kolmen itäkarjalaismurteen sanaston, läksi viidettä vuotta kestäneelle rasittavalle Siperian-matkalleen ostjakkien keskuuteen, ja ensi syyskuussa tulee vierähtäneeksi kolme vuosikymmentä hänen varhaisesta kuolemastaan. Ostjakin sanakirja ei ole suinkaan ainoa tri Karjalaisen tutkimusmatkojen tulos — muistettakoon vain esim. hänen suurenmoinen »Jugralaisten uskonto»-teoksensa—, mutta voi huoletti ennustaa, että se on oleva niistä pysyvääarvoisin. Vielä vuosisatojen kuluttua, jolloin enimmäkseen meidän aikamme tieteelliset teoriat, terävimmätkin, todennäköisesti ovat vanhentuneita, sellainen valtava tosiasioiden aarnihauta, jommoista luotettava ja perusteellinen deskriptiivinen sanakirja aina edustaa, säteilee ehkä himmeätä mutta ihmeellisen läpäisykykyistä valoaan, kuin mitäkin x-säteitä, kohti ihmiskunnan pimeintä menneisyyttä. Sellaisia teoksia kuin Ostjakisches wörterbuch ei synny joka vuosi, ei edes joka kymmenes. Sen vuoksi pelkästään tämän teoksen ilmestyminen on piirtänyt vuosiluvun 1948 kirkkain numeroin Suomen humanististen tieteiden historiaan.

Lauri Hakulinen.